

Lagutskottets betänkande

1976/77: 20

med anledning av motion om viss översyn av namnlagen

Motionen

I motionen 1976/77:664 av fru Swartz (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att motionen överlämnas till namnlagsutredningen för beaktande.

Motionären framhåller att bestämmelserna i namnlagen i vissa fall kan leda till egendomliga konsekvenser. Som exempel pekar motionären på reglerna om makars förvärv av nytt släktnamn. Om makar som gemensamt fått nytt namn skiljs och hustrun gifter om sig och förvärvar den nya mannens släktnamn, kommer hon i folkbokföringen att registreras såsom om hon vid födelsen förvärvat det i första äktenskapet antagna släktnamnet. Motionären anser att en sådan ordning måste vara en olägenhet i släktforsknings sammanhang. Vidare framhålls att många upplever det efternamn de fick vid födelsen som en del av sin identitet.

Gällande ordning

Enligt 1 § namnlagen (1963:521) gäller som huvudregel att barn vars föräldrar är gifta får faderns släktnamn och barn till föräldrar som inte är gifta med varandra moderns namn. I 6 § stadgas att hustrun får mannens släktnamn vid vigseln, om hon inte dessförinnan anmält att hon vill behålla det släktnamn hon hade som ogift. Anmälningen kan också avse annat släktnamn som hon hade vid äktenskapets ingående, t. ex. släktnamn som hon förvärvat genom ett tidigare äktenskap. En förutsättning härför är dock att namnmyndigheten, dvs. patent- och registreringsverket, efter ansökan funnit särskilda skäl föreligga att hon behåller detta släktnamn. Vidare gäller att hustru som förvärvat mannens släktnamn får bära sitt släktnamn som ogift framför detta. Anmälan härom skall göras hos pastor. Reglerna om tilläggsnamn gäller även änka och franskild hustru. Upplöses äktenskap får hustrun enligt 7 § återta det släktnamn hon hade som ogift. I 8 § finns regler om förvärv av släktnamn i andra fall. Bl. a. får svensk medborgare, vars släktnamn inte är tillräckligt särskiljande eller eljest är mindre tjänligt, efter ansökan hos patent- och registreringsverket erhålla nytt släktnamn. Om särskilda skäl föreligger kan den som sålunda fått nytt släktnamn få återta det namn som tidigare tillkom honom (11 §). I 14 § stadgas att makar som har samma släktnamn endast gemensamt kan förvärva annat släktnamn. Hustrun kan dock få förvärva henne tidigare tillkommande släktnamn.

Anmälning enligt namnlagen skall i regel göras till pastorn i den församling där den anmälningen rör är eller skall vara kyrkobokförd. Anmälan som upptas skall antecknas i kyrkobok. Närmare bestämmelser om kyrkobokföring finns i folkbokföringsförordningen (1967:198) och i föreskrifter som meddelats av riksskatteverket. Anvisningar angående anteckning av släktnamn finns i riksskatteverkets handbok Folkbokföring, som utfärdats år 1974. Där föreskrivs bl. a. att då kvinna förvärvar sin makes släktnamn skall bokstaven f. sättas före det namn hon hade som ogift och mannens släktnamn tillskrivas. Vidare gäller i fall då makar förvärvar släktnamn gemensamt eller då hustru, änka eller fränskild kvinna för egen del förvärvar annat släktnamn att kvinnans namn som ogift liksom bokstaven f. skall överstrykas i samband med att det nya namnet skrivs till. Reglerna innebär – som påpekats i motionen – att det nya släktnamn en kvinna förvärvat tillsammans med sin make kan komma att redovisas som hennes födelsenamn.

Historik

Namnlagen trädde i kraft den 1 januari 1964 och ersatte bl. a. förordningen om antagande av släktnamn och de bestämmelser i giftermålsbalken som reglerade kvinnans rätt att bl. a. bära mannens släktnamn efter återgång och äktenskapsskillnad. Under förarbetena till namnlagen (prop. 1963:37, 1LU 1963:31) uttalade departementschefen (s. 112) att namn som makar gemensamt förvärvat tillkommer kvinnan med samma rätt som mannen och att det ej borde ifrågakomma att hon till hans förmån frändömdes rätten att bära sådant namn. I samband med lagstiftningen vidtogs vissa ändringar i den då gällande kyrkobokföringskungörelsen. Enligt vad som dessförinnan tillämpades bortföll det antagna släktnamnet vid omgifte och hennes namn före det första äktenskapet antecknades som det namn hon hade som ogift. Ändringarna innebar bl. a. att i de vid kungörelsen fogade anvisningarna till kyrkoböckerna infördes regler om anteckning av kvinnans förvärv av nytt släktnamn med i allt väsentligt samma innebörd som de som numera finns i riksskatteverkets ovan redovisade anvisningar. Liknande bestämmelser fanns intagna i statistiska centralbyråns cirkulär nr 62 (1963) angående namnlagen m. m.

Kyrkobokföringskungörelsen har numera upphört att gälla. Tillämpningsföreskrifter till folkbokföringsförordningen meddelas i stället – som tidigare berörts – av riksskatteverket.

Pågående utredningsarbete

Namnlagen är f. n. föremål för översyn av en särskilt tillkallad utredningsman (Namnlagsutredningen, Ju 1972:06). Utredningen tillkallades år 1972 med anledning av att bl. a. riksdagen år 1971 (LU 1971:18) uttalat

sig för en sådan översyn med anledning av en motion om makars förvärv av släktnamn genom vigsel, m. m. I utredningsdirektiven framhålls bl. a. att de regler som gäller i fråga om makars namn inte helt stämmer överens med en modern syn på förhållandet mellan makar i äktenskap samt att en naturlig utgångspunkt vid utformningen av regler om makars släktnamn förefaller vara att makarna bör kunna välja mellan att bära samma namn eller behålla vardera sitt namn. Vidare framhålls att en reform i antydd riktning kräver en översyn också av de regler som gäller makars möjligheter att under äktenskap förvärva nytt släktnamn eller återta tidigare sådant namn. Enligt direktiven skall utredningen vidare pröva bl. a. vissa frågor om barns släktnamn och om lagens tillämplighet på utländska medborgare. Inom ramen för utredningsuppdraget får utredningen även ta upp andra frågor än de som uttryckligen nämnts i direktiven.

Utredningen beräknas slutföra sitt uppdrag under år 1977.

Utskottet

I betänkandet behandlas en motion angående kvinnas förvärv av släktnamn.

Enligt namnlagen får hustrun mannens släktnamn vid vigsel, om hon inte dessförinnan anmält att hon vill behålla det släktnamn hon hade som ogift. Släktnamn kan förvärfvas också i andra fall. Sålunda kan svensk medborgare under vissa förutsättningar få nytt släktnamn. Makar som har samma släktnamn får endast gemensamt förvärva annat släktnamn. Ändring av släktnamn skall antecknas i kyrkobok. Närmare bestämmelser om kyrkobokföring finns i folkbokföringskungörelsen och i anvisningar meddelade av riksskatteverket. Enligt de anvisningar som gäller för anteckningar angående släktnamn skall för gift kvinna som har mannens släktnamn också finnas antecknat hennes namn som ogift. Förvärvar makarna sedermera nytt släktnamn, skall kvinnans namn som ogift strykas i samband med att det nya namnet antecknas. Om en kvinna, som tillsammans med sin make antagit nytt släktnamn, skiljer sig och gifter om sig och därvid förvärvar den nye makens släktnamn, innebär reglerna att hon i kyrkböckerna kommer att registreras som född med det antagna släktnamnet.

I motionen framhålls att det förhållandet att en kvinnas namn som ogift kan utgå ur kyrkoböckerna måste medföra olägenhet i släktforskningsmanhang. Motionären påpekar vidare att många upplever det efternamn de fick vid födelsen som en del av sin identitet. Motionären yrkar därför att motionen skall överlämnas till namnlagsutredningen för beaktande.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan (s. 2 och 3) skall namnlagsutredningen bl. a. se över reglerna om makars förvärv av släktnamn genom vigsel liksom de bestämmelser som ger makar möjlighet att under äktenskapet anta nytt släktnamn. Enligt vad utskottet inhämtat avser utredningen att därvid också ta upp det väckta spörsmålet om registrering i kyrkböckerna

av kvinnans namnbyte. Med hänsyn härtill är någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen inte påkallad.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1976/77:664.

Stockholm den 15 mars 1977

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Andersson i Södertälje (s), Olsson i Timrå (s), Börjesson i Falköping (c)*, fru Nilsson i Sunne (s), herrar Olsson i Sundsvall (c), Gillström (s)*, Konradsson (s), fru Fredgardh (c), herrar Andréasson (s), Silfverstrand (s), Ollén (m), fru Håkansson (fp)* och herr Petersson i Stockholm (m)*.

*Ej närvarande vid betänkandets justering.